

MESLEK HASTALIKLARI KONUSUNDA GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Prof. Dr. Mine Esin Ocaktan
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

Hacette Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı–HİSAM
İş ve Meslek Hastalıkları Seminerleri
28.02.2019

SUNUM PLANI

- Sağlık Kültür Etkileşimi
- Kültür-Örgüt Kültürü-Güvenlik Kültürü ve İklimi
- Güvenlik Kültürü Modelleri
- Olumlu Güvenlik Kültürü ve Güvenlik Kültürü Faktörleri
- Çalışanların Sağlık Sorunları
- Meslek Hastalıkları Genel Durum
- Yürütülen Çalışmalar ve Sorunlar
- Öneriler ve Güvenlik Kültürünün Önlemede Yeri

Kültür ve Sağlık

- Yapı-birey-kültür.....SAĞLIK
- İlk çalışmalar İngiltere’de sosyal sınıf farklılıkları ve sağlık ilişkisi üzerinedir (E. Chadwick, 1842).
- Friedrich Engels (1844-892);Manchester ve Salford gibi sanayi kentlerinde kötü koşullarda yaşayan işçilerin ölümleri ile kapitalizm (yapı) arasında ilişki kurmuştur.
- 1994 Post Black raporunda ‘Meslek, bireyin sağlık durumunun en önemli kestiricisi (prediktörü)’ olarak görülür.

İş ve Sağlık İlişkisi

Kültür

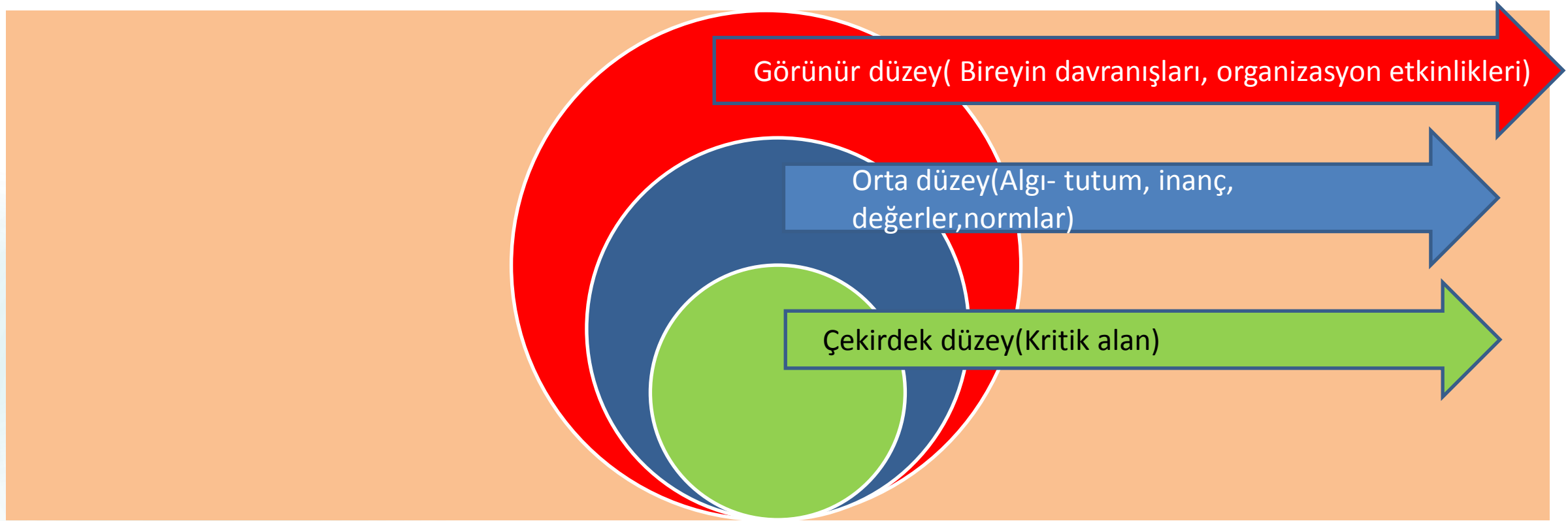
Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür (TDK)

İnsan gruplarının özgün yapılarını ortaya koyan, yaratılan ve aktarılan sembollerle ifade edilen düşünce, duygu ve davranış biçimleridir.(Kroeber ve Kluckhohn, 1952)

Sınıf, toplum ve nüfusların belli bir dönemin yansıması olarak göz önüne alınan inançları, gelenekleri, sanatları, fikirleri, insan işi tüm ürünleri ve davranış örüntüleri (Choudry, 2007)

Bir başka tanımla kültür; insanın bilgi, inanç, fikir ve değerlerinin oluşturduğu dünyadır (Akşit , 1997).

Kültür Boyutları

- **Değer :** Bir toplum ya da grubun varlığı, birliği, işleyişi ve devamı için doğruluğu ve gerekliliği kabul edilen, uyulması gerekli temel ilkelerdir.
- **Norm :** Bireye nerede ve ne biçimde davranacağını gösteren değer yargılarıdır. Normlar değerlerden kaynaklanır ve değerlerin uygulanmasına açıklık kazandırır.
- **Motivasyon:** İnsanların neden şu an yaptıkları gibi davrandıklarının psikolojik gerekçeleridir.
- **İnkültürasyon:** Bilinçli ve amaçlı olmayan, bireyin yaşam içinde duyduğu, gördüğü, yaptığı şeylerden öğrenmesi süreci

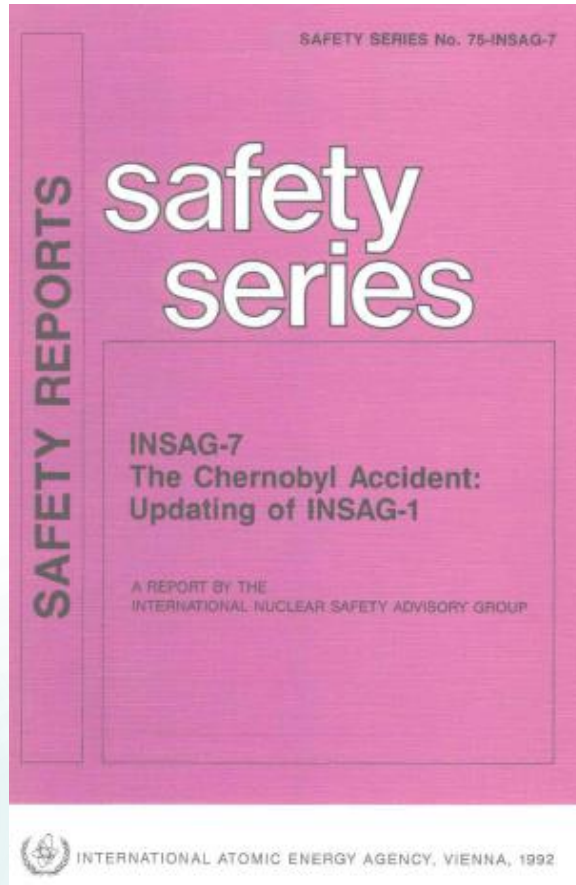
Örgüt Kültürü

- Örgüt üyeleri tarafından paylaşılan varsayımlar, inançlar ve değerlerdir (Glendon ve Stanton, 2000)
- Bir örgütü diğerlerinden ayırmaya yarayan, zengince geliştirilmiş ve derine yerleşmiş değerler ve inançlar sistemidir (Mintzberg)

Güvenlik Kültürü

- Güvenlik Kültürü kavramı ile tanışma 1986 yılında Çernobil kazasından sonra olmuştur. IAEA'nın (Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu) hazırladığı raporda, güvenlik kültürünün zayıflığından söz edilmiş ve bu kazanın başlıca nedenlerinden biri olarak gösterilmiştir.
- Güvenlik Kültürü; kurumun sağlık ve güvenlik programlarının yeterliliğine, tarzına ve uygulamadaki ısrarına karar veren birey ve grupların değer, tutum, yetkinlik ve davranış örüntülerinin bir ürünüdür. (IAEA,1991)

<https://www.theweek.co.uk/93147/chernobyl-disaster-what-happened-32-years-ago>

Çernobil reaktör kazası değerlendirmesi yapıldığında, güvenlik kültürü açığının sadece operasyonel olmadığı, işle ilgili bütün süreçlerde (tasarım, inşaat, mühendislik, üretim ve mevzuat ile ilgili her süreçte) yetersizlik olduğu görülmüştür.

INSAG-7 The Chernobyl Accident: Updating of INSAG-1 International Nuclear Safety Advisory Group

Güvenlik Kültürü

- Bir örgütteki tüm üyelerin risk, kaza ve hastalıklar hakkında paylaştığı fikir ve inançlar bütünüdür (Cooper, 2000)
- Bhopal toksik gaz salınımı, Challenger uzay aracı patlaması, Texas'da rafineri kazası olaylarının sonraki raporlarında da örgüt güvenlik kültürü olaylara neden olan faktör olarak ortaya konmuştur (Hendershot 2007)
- Aslında bir endüstrideki risklerin iyileştirilmesi için kullanılan ve “kırıldığında tamir et” reaktif yaklaşımına karşılık sistematik proaktif yaklaşım, Flixborough kimyasal tesis olayı (1973), Three Mile Adası nükleer tesis olayı (1979) vb. afetler sonrasında da önerilmiştir.

Güvenlik İklimi

- Zohar (1980) “güvenlik iklimi” terimini tercih ederek, bu terimi “çalışanların çalışma ortamları hakkında paylaştıkları temel algıların özeti” olarak tanımlamıştır.
- Örgütte güvenliğe dair durumun dışarıdan fotoğrafıdır (Huang ve ark., 2006)
- Çalışanların iş çevreleri, yönetimin güvenlik görüşü ve aktiviteleri, iş risklerindeki denetimler hakkında algılama kalıpları geliştirmesi ve buna uygun davranmasıdır (Simard, 1998)
- İklim, kültürel varsayımların yansıma ve göstergesidir. Kültür görece daha soyut ve durağan, çok boyutlu ve yönleri olan bir bütün, paylaşılan, öğrenilen, aktarılan ve fonksiyonel bir yapıdır (Schein,1992)

Kültür ve İklim Özellikleri

Güvenlik İklimi

- Güvenlik kültürünün sosyal bilişsel aracıdır
- Güvenlik kültürüne katkı sağlar
- Kişisel ve örgütsel değişkenleri yansıtır
- Güvenlik programı, uygulamaları, iletişim, katılım, algıya dayanır
- Kültür hakkında bilgi kaynağıdır
- Hızlı ve kolay değişir
- Yüzeyel ve geçicidir
- Altta yatan kültür desteklemedikçe zayıftır
- Ölçülmesi nispeten kolay

Güvenlik Kültürü

- Çok boyutludur
- Soyut ve durağandır
- Kolayca değiştirilemez
- Zamana ve çeşitli durumlara göre gelişir
- Arzu edilen sonuca gitmek için gerekli norm ve değerlerdir
- Değerleri, esasları, inançların tüm üyelerce paylaşılmasıdır.
- Ölçülmesi zordur

(Guldenmund, 2000)

Güvenlik Kültürü

Güvenlik Kültürü ve Güvenlik İklimi kavramlarının şimdiye kadar 20'ye yakın tanımı bulunmaktadır.

Tüm bu ve diğer tanımları ortak bir başka tanımda toplamak istediğimizde;

- “Güvenliği tehdit edebilecek davranış veya uygulamalarla, bunların yer aldığı ‘ortak kullanım ya da etki alanında’ bulunan canlıların veya nesnelerin (örn, teçhizat, araç vb.) zararını en aza indirmeyi amaçlayan, güvenliğe öncelik veren algılar, inançlar, tutumlar, kurallar, roller, sosyal, teknik ve politik uygulamalarla, yetkinlikler ve sorumluluk hislerinin bütünüdür”.

Örgüt Güvenliği Kültürü

James Reason (1997)'e göre motive edicilere sahip dirençli bir kültürün özellikleri

- **Haberdar kültür:** Sistemi yöneten ve işletenler güncel bilgilere sahip
- **Raporlayan kültür:** Kişilerin kaza ve ramak kala olayları raporlamaya istekli
- **Adil kültür:** Güven atmosferi ve paylaşma cesareti mevcut
- **Esnek kültür:** Yatay profesyonel organizasyon yapısı
- **Öğrenen kültür:** Doğru sonuçlara ulaşma konusunda istek ve yetkinliğe sahip
- **Tedbirli kültür:** Herkesin her zaman beklenmeyeni beklemek için uyanık olduğu ve sürekli iyileşme arzusunun mevcut olduğu bir kültürdür

Güvenlik Kültürü Modelleri

Kültür

nereye gideceğimize,
kim ve ne olduğumuza
neyi önemli bulduğumuza ,

Kültür Modelleri

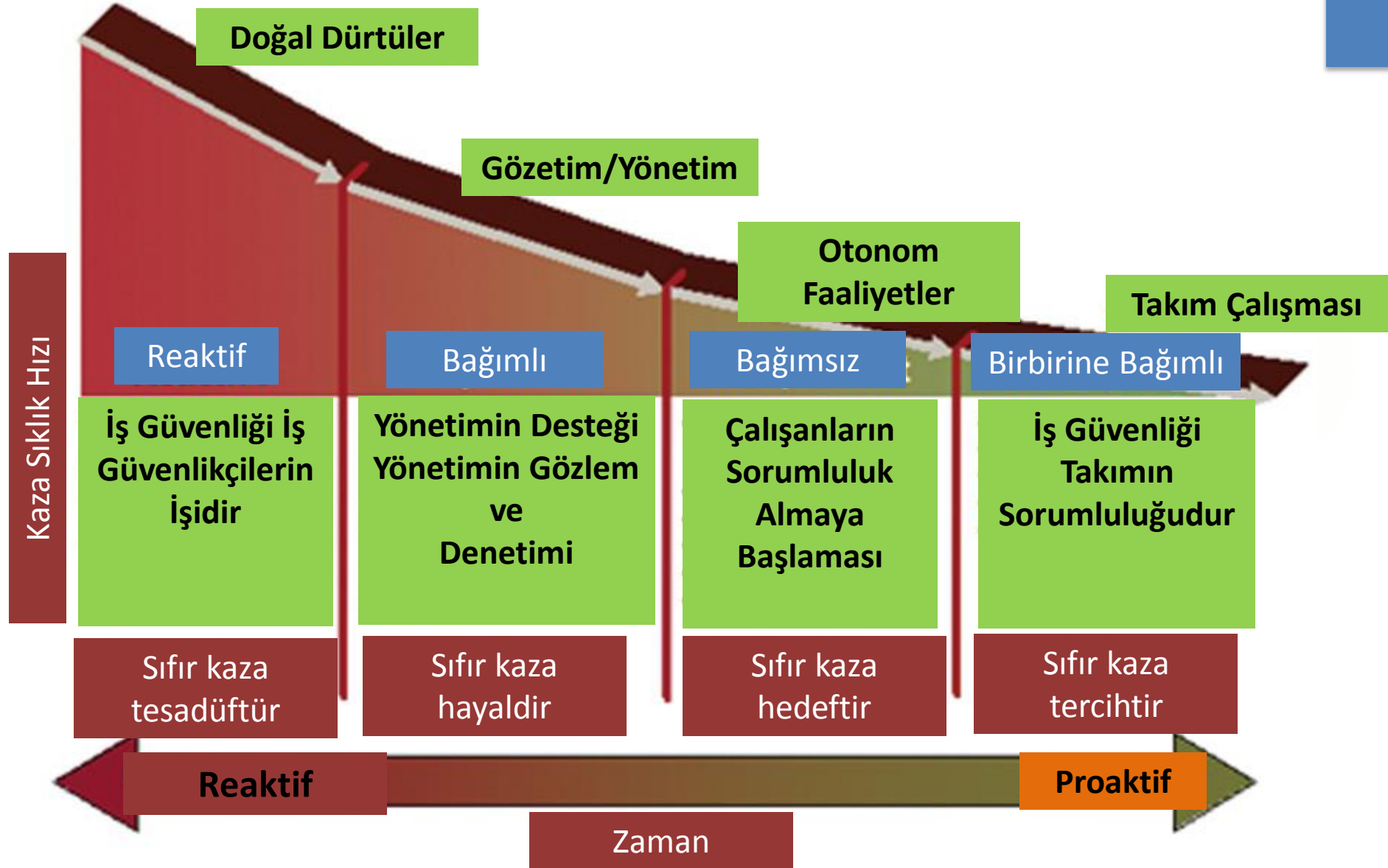
nasıl gideceğimize
neyle
ne zaman gideceğimize karar verir.

Güvenlik kültürü de

örgüt kültürünün gidişini gösteren yüzevel kısmı

Güvenlik Kültürü Modelleri-Bradley Eğrisi

Güvenlik Kültürü Modelleri

Hudson Merdiven Modeli

Üretken

İSG işi yapışımızın temeli, güvenli uygulamalar işin ta kendisidir

Proaktif

Bulunan sorunların üzerine gidilir, kültür ve sistem sahiplenilir.

Hesaplayıcı

Kazalar olmadan engellenmek istenir. Tüm tehlikeleri yönetmek için uygun sistem mevcuttur

Reaktif

Bir kaza olursa gereken yapılır, kaza sonrası iyileştirme benzer kazalar önlenmeli yaklaşımı vardır

Patolojik

Bir şey olmadığı sürece umursanmaz, kazalar kabullenilir

Bilinç Artışı

Güven Artışı

Güvenlik Kültürü Olgunluğu (Reason)

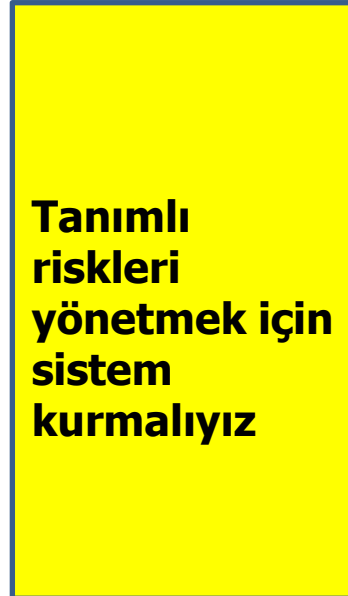
İş Güvenliği
zamanı boşa
harcamaktır

Patolojik

Kaza
olduğunda
önlem alırız

Reaktif

**Tanımlı
riskleri
yönetmek için
sistem
kurmaliyiz**

Bürokratik

**Riskleri
yönetmek için
hazırız**

Proaktif

**Risk yönetimi
süreçlerimizin
vazgeçilmezidir**

Üretken

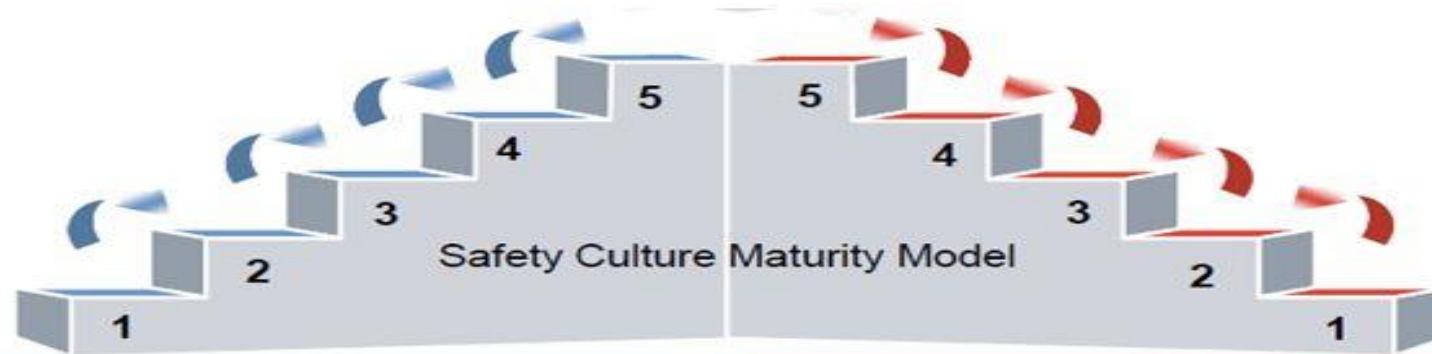
Güvenlik Kültürü Modelleri

Olgunluk Modeli

- Operational Control
- Roles & Responsibilities
- Trainings
- Processes
- Instructions
- Laws
- Regulations

- Attitude
- Credibility
- Honesty
- Commitment
- Care
- Fairness & Respect
- Responsibility
- Openness
- Recognition
- Empathy

Sistemle ilişkili

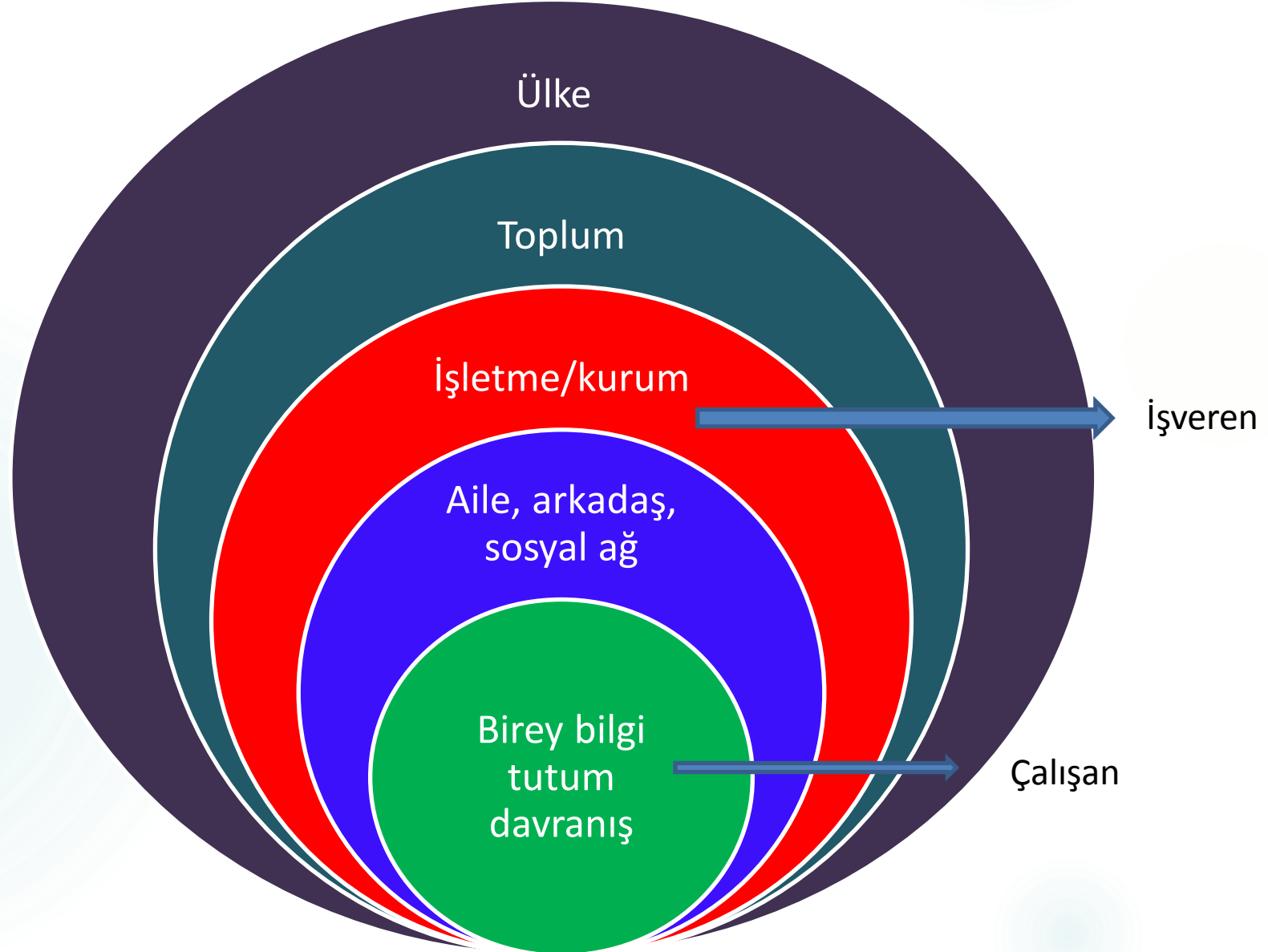
İnsan ile ilişkili

Sınırlı şekilde risk yönetimi yaklaşımına sahip bir sahada, entegre bir risk yönetim sistemini uygulamayı başarması, neredeyse olanaksızdır.

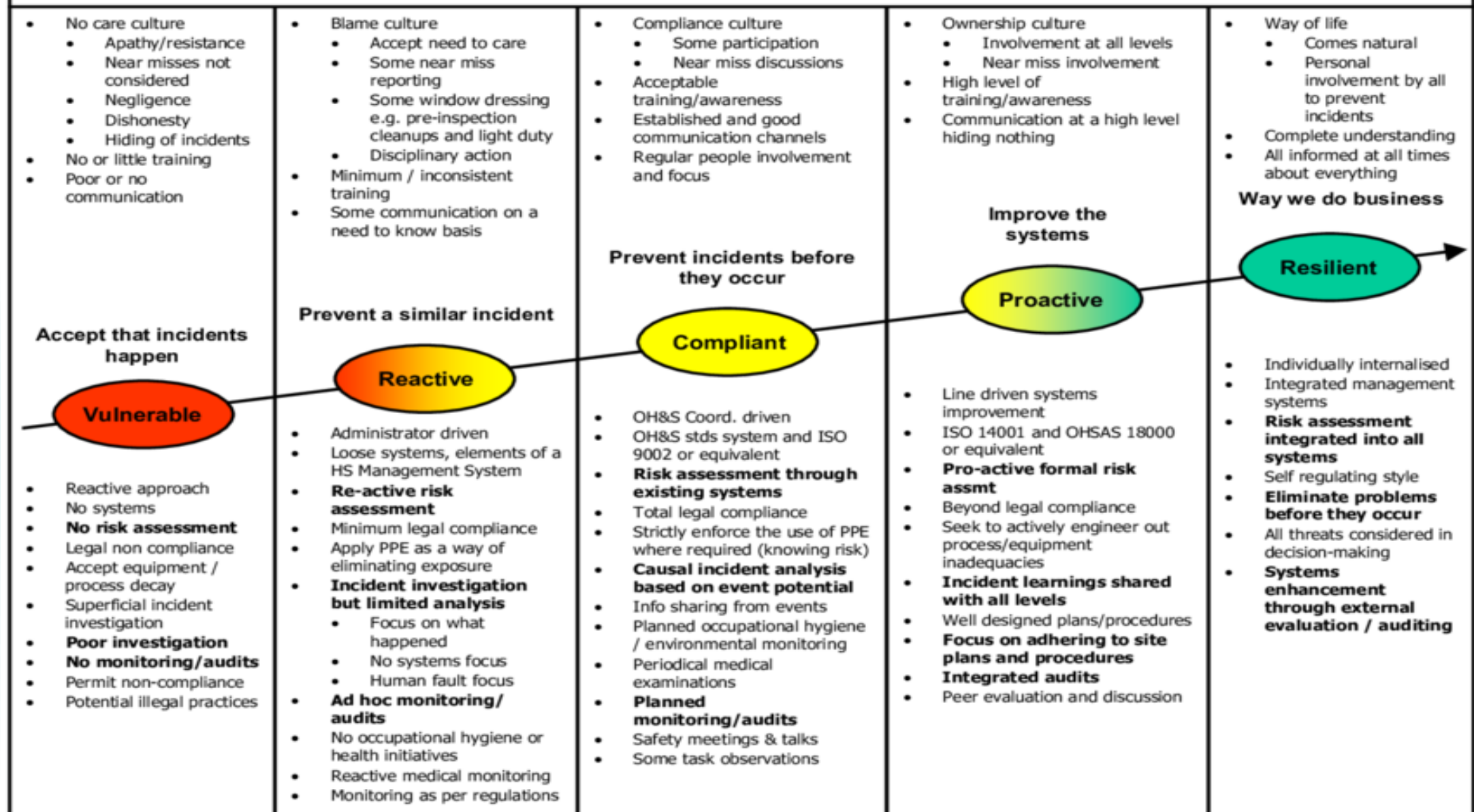
Sistemlerin bir dizi aşamadan geçerek değişmesi gerekmektedir ve sahadaki kültür veya insan faktörünün de buna paralel olarak gelişmesi gerekmektedir.

Güvenlik Kültürü Modelleri -Sosyoekolojik Model

Güvenlik Kültürü Modelleri-

Mineral Endüstrisi Risk Yönetimi Olgunluk Modeli

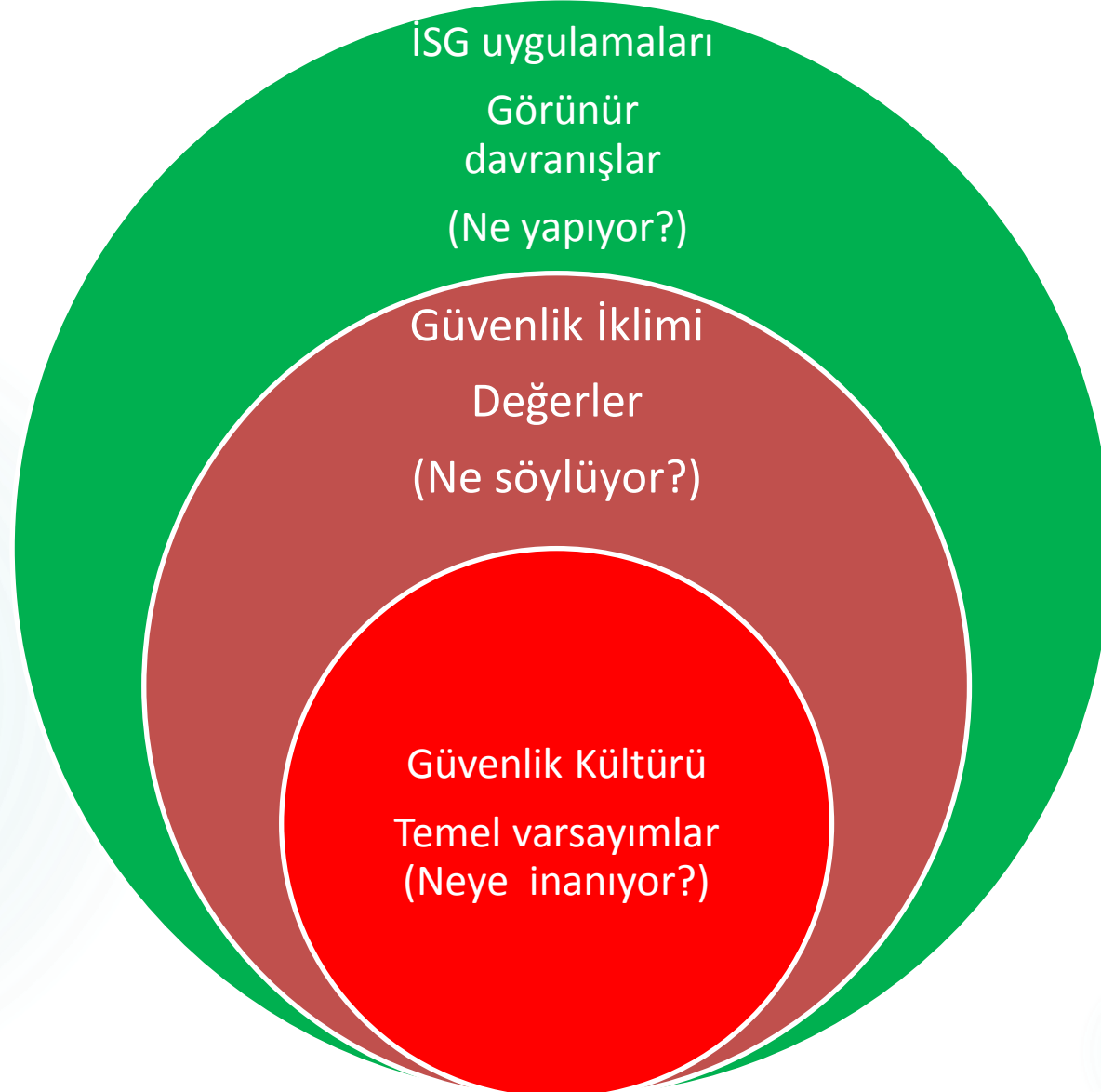

Bu modelde öngörüleceği gibi eđer sahanın kùltürü ve sistemleri birbirlerinden farklı basamaklarda ise, ikisi arasında daha düşük seviyede olanın “basamağı” sahanın varsayılan yeri olarak kabule dilmelidir.

Güvenlik Kültürü

Adopted from
Schein 1992

İnsan Gereksinimleri Hiyerarşisi

Abraham Maslow, 1943, Mc Cormick, Tiffin, 1974

😊Olumlu Güvenlik Kültürü😊

- Yönetimin güvenliğe görünür bağlılığı
- Güvenlik politikaları
- Güvenlik öncelikli işlemler
- İki yönlü açık iletişim
- Esnek güvenlik sistemi
- Demokratik uygulamalar
- Güvenlik yönelimli olumlu değerler
- Sorumlulukların açık tanımı
- Güvenlik ve üretim arasındaki denge
- Yetkin çalışanlar, düzenli, sürekli eğitim
- Yüksek motivasyon ve iş tatmini
- Çalışanın süreçlere katılımı (eğitim, iyileştirme, değerlendirme)
- Yönetim ve çalışanlar arasında karşılıklı güven ve adil yaklaşım,
- Kalite, kural ve düzenlemelerin güncellenmesi,
- Düzenli ekipman bakımı,
- Gerekli olay (örn., atlatılan kaza) ve küçük kazaların rapor edilmesi ve yorumu,
- Sağlıklı bilgi akışı,
- Uygun tasarım,
- Yeterli kaynak ve sürekli iyileştirme

Reiman ve Oedewald (2002), Petersen (1998),
Cooper (2000)

Güvenlik Kültürü Faktörleri

Yönetimin Bağılılığı

Güvenlik Politikaları ve uygulamaları
İSG sistemi ve hizmetleri
Kayıt ve Bildirimler
Denetimler
Kaynak ayırmak-7M- (Makine, metod, materyal, medya, motivasyon, para, insan)
Yaymak, görünür kılmak, teşvik etmek
Rol Model olmak
Olay incelemeleri
İSG profesyonelleri ve Liderlik
Yükümlülüklerin bilinmesi
Güvenliğe öncelik
Belirgin ve kesin güvenlik hedefleri
Görev tanımlarında güvenliğin yer bulması

Güvenlik İletişimi

Kaza, ramak kaza ve olay bildirimleri sistemi kurmak
Güvenlik bildirim raporları
Kaza/Olay incelemeleri
Bilgi kaynaklarını/iletişim kaynaklarını çoğaltmak
Geri bildirim
Güvenli seçenekler sunmak
Açık ve nesnel dil
Araştırma yapmak
Her kademede iletişimin kolaylaştırılması
İSG Rehberi oluşturmak
Güvenlik toplantıları/sohbetleri
Sosyalleştirme, uyum ve motivasyon çabaları
Afiş, broşür, poster

Liderlik

Yönetimin bağılılığı anahtardır, ancak yeterli değildir.

İyi liderlik ile çalışanlar öz sorumluluk sahibi, yaratıcı, adaptasyon yeteneği yüksek, işbirliğine açık, katılımcı olur.

Yönetici ve çalışanlar iletişim becerilerini geliştirmelidir.
(Dedobbeleer ve Beland, 1998)

Güvenlik Kültürü Faktörleri

Güvenlik Eğitimi

Yeni işe giren çalışanların işyeri, iş ve İSG eğitimi
Temel sağlık ve güvenlik konuları
Gereksinimlere yönelik eğitimler
Güvenli olmayan davranışların azaltılması
Amaç, hedef, plan, eğitici niteliği, eğitim yöntemi, ortamı, materyalleri, içeriği, süre, geri bildirim
Etkili bir eğitim üç öğrenme alanını (Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor) dikkate alma
Kaynak sağlamak

Güvenlik Katılımı

İSG Kurulları, komiteleri, çalışma grupları
Güvenlik gözlem, analiz ve incelemelerinde yer vermek
Karar süreçlerinde görüşlerini almak
İşbirliği sağlamak
Prosedür hazırlık ve değişikliklerine katkıda bulunmaları
Bildirim/geri bildirim sağlamalarını teşvik etmek
Çalışanı eğitici olarak eğitimlerde yer vermek

Güvenlik Kültürünün Belirlenmesi

Cox ve Flin (1998) sektörel ve bağlamsal etkenleri dikkate alarak geliştirilecek uygulamalarda “güvenlik kültürünün” belirlenmesi için üç yöntem önermiştir:

1) Olay çalışmaları: Niteliksel yöntemlerin kullanıldığı çalışmalardır. Mülakat, arşiv veya doküman analizi, grup tartışmaları ve gözlem kullanılan ana yöntemler olarak ortaya çıkmaktadır.

2) Karşılaştırmalı çalışmalar: Bu tür çalışmalarda kaza sayısı yüksek ve düşük olan birim veya kurumlar karşılaştırılarak birbirlerinden ayrıldıkları noktalar ve bunların güvenlik ile ilişkisi araştırılmaktadır.

3) Psikometrik uygulamalar: Bu yöntemde yapılandırılmış anketler kullanılarak ilgili kurumda güvenlik kültürünün ana etmenleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Güvenlik Performansı

“Standart Operasyonel Prosedür (SOP)” işle ilgili görevlere rehberlik sağlayan dokümanlardır. Herkesin görevi hakkında, bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Bireysel yetkinlik, işe anatomik, fizyolojik, biyomekanik ve psikolojik uygunluğu içerir.

Göstergeleri

Buradaki zorluk, risk yönetiminin başarısını doğru şekilde gösteren, aynı zamanda da izlenmesi kolay olan günlük süreç ölçütlerinin tanımlanmasıdır.

Etkili güvenlik ve sağlık risk yönetimi, ölçülebilir ve anlamlı performans ölçütlerinin seçilmesini gerektirir. Yaralanmalı kaza, ramak kala, olay, kayıpların şiddet veya maliyet olarak ölçümü, hastalık, iş devamsızlık, iş memnuniyeti, kayıtlar, kurallara uyum, eğitim, katılım, raporlama, hizmetlerin yürütülmesi vb.

Güvenlik kültürü ile daha çok kazalar ve sistem üzerinde iyi yönde etkiler gösterilmiş, ama iyilik hali, hastalık, izin iş doyumu, iş memnuniyeti vb. psikososyal özellikler olumlu etkilenmiştir. (Smith A, Wadsworth EJK. Cardiff University, IOSH 2009)

28 Nisan Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü

- İş Sağlığı ve Güvenliği Günü 2003 yılında ilk düzenlendiğinde Küresel Güvenlik Kültürü esas alınmış,
- 2004 İş Güvenliği Kültürü, sosyal diyalog vurgulanmış,
- 2013 Meslek Hastalıklarının Önlenmesi
- 2015 İş Sağlığı ve Güvenliği ile İlgili Önleme Kültürü Oluşturmak teması benimsenmiştir.

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü hükümet, işveren, çalışan tüm düzeylerde aktif katılımın sağlandığı güvenli ve sağlıklı bir çalışma çevresi, hak, sorumluluk ve görevlerin tanımlandığı ve en büyük önceliğin **korumaya** verildiği zaman sağlanır.

**JOIN IN BUILDING A CULTURE
OF PREVENTION ON OSH**

**WORLD DAY
FOR SAFETY AND HEALTH AT WORK**

28 APRIL 2015
www.ilo.org/safeday

JOIN US IN THE JOURNEY TO BUILD A CULTURE OF PREVENTION ON OSH

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi - III ve Eylem Planı 2014-2018

Hedef 6. Toplumda iş sağlığı ve güvenliği kültürünün yaygınlaştırılması.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve alt düzenlemeleriyle birlikte bu konudaki mevzuat çalışmaları tamamlanmış ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda güncellemeler yapılmaktadır.

Ancak toplumda sağlık ve güvenlik kültürünün oluşturulması yalnızca yapılan mevzuat düzenlemeleriyle değil toplumda kişilerin davranış biçimlerinin değiştirilmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda “İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü” nün oluşturulması amacıyla yapılacak faaliyetlerin artırılması toplumun bilinç düzeyini artıracaktır.

Çalışanların Sağlık Sorunları

- İş Kazaları
- Hastalıklar
  - Genel hastalıklar
  - İşle ilgili hastalıklar
  - Meslek hastalıkları “işe özgü” bu yüzden önlemek olanaklı ve GEREKLİ

Hastalık

Yeti yitimi

Ölüm

İşe devamsızlık

Geçici işgöremezlik

Kalıcı işgöremezlik

Memnuniyet

İş doyumu

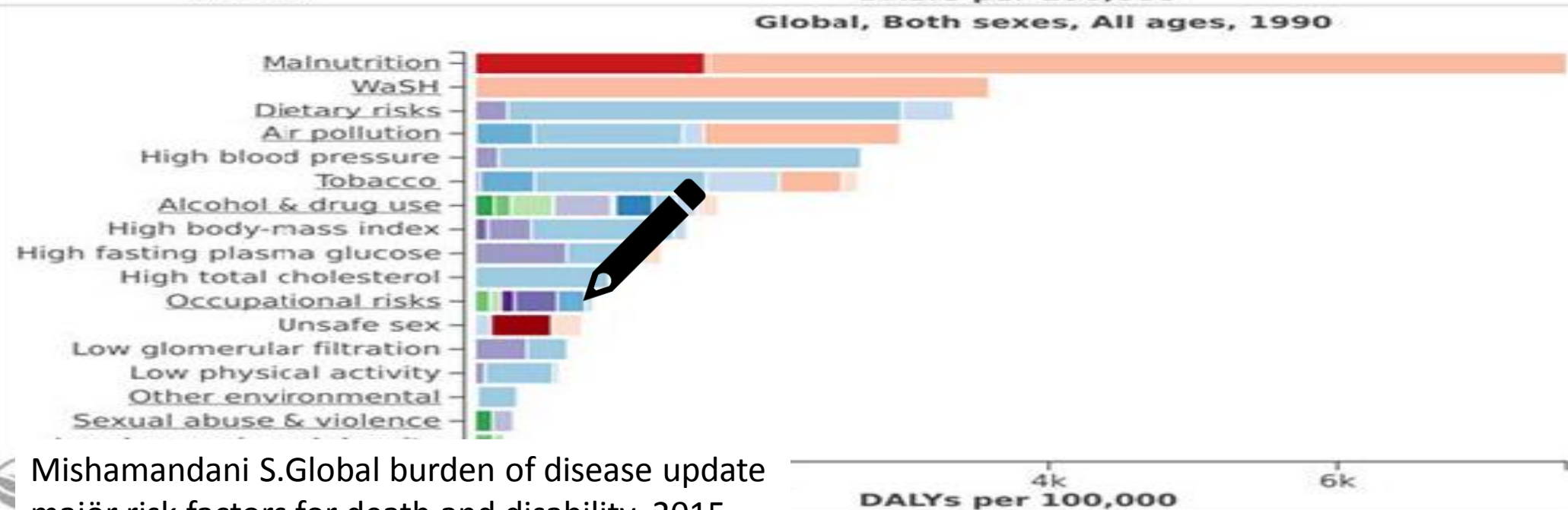
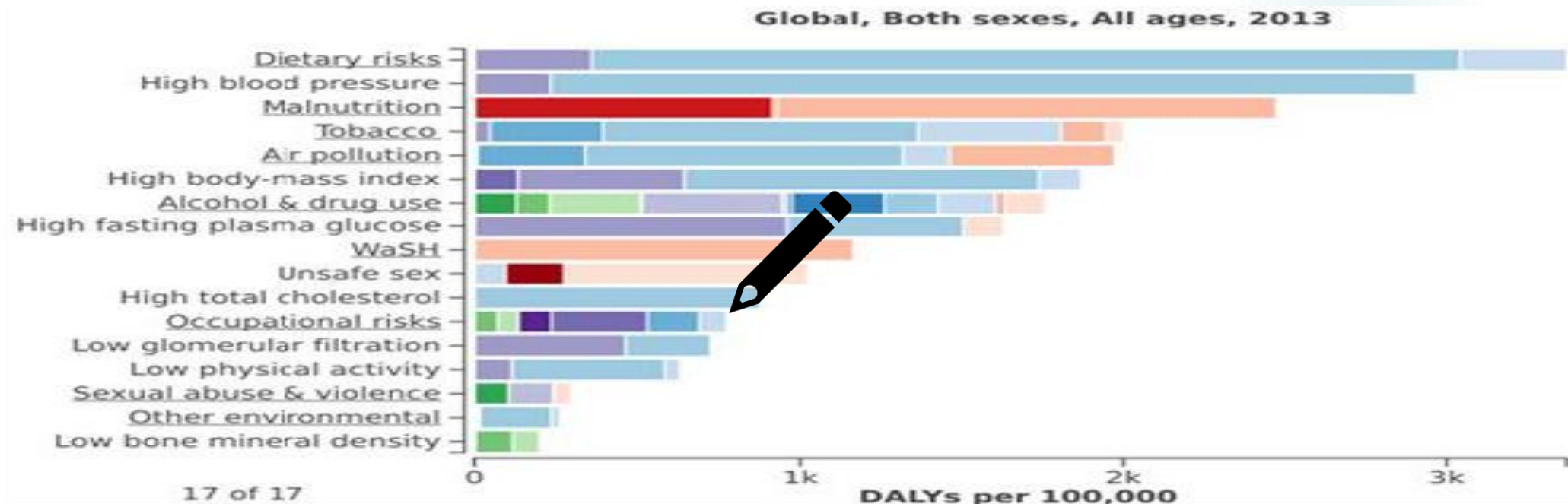
Çalışanların Sağlık Sorunları

ILO'ya göre, dünyada her yıl 2.78 milyon çalışan iş kazası veya işle ilgili hastalıklar nedeniyle yaşamını yitirmektedir. Yılda 374 milyon işten uzak kalmaya neden olan işle ilgili yaralanma ve hastalık ortaya çıkmaktadır.

Kayıplar, ülkelerin GSYİH'nın %3-5'i'dir.

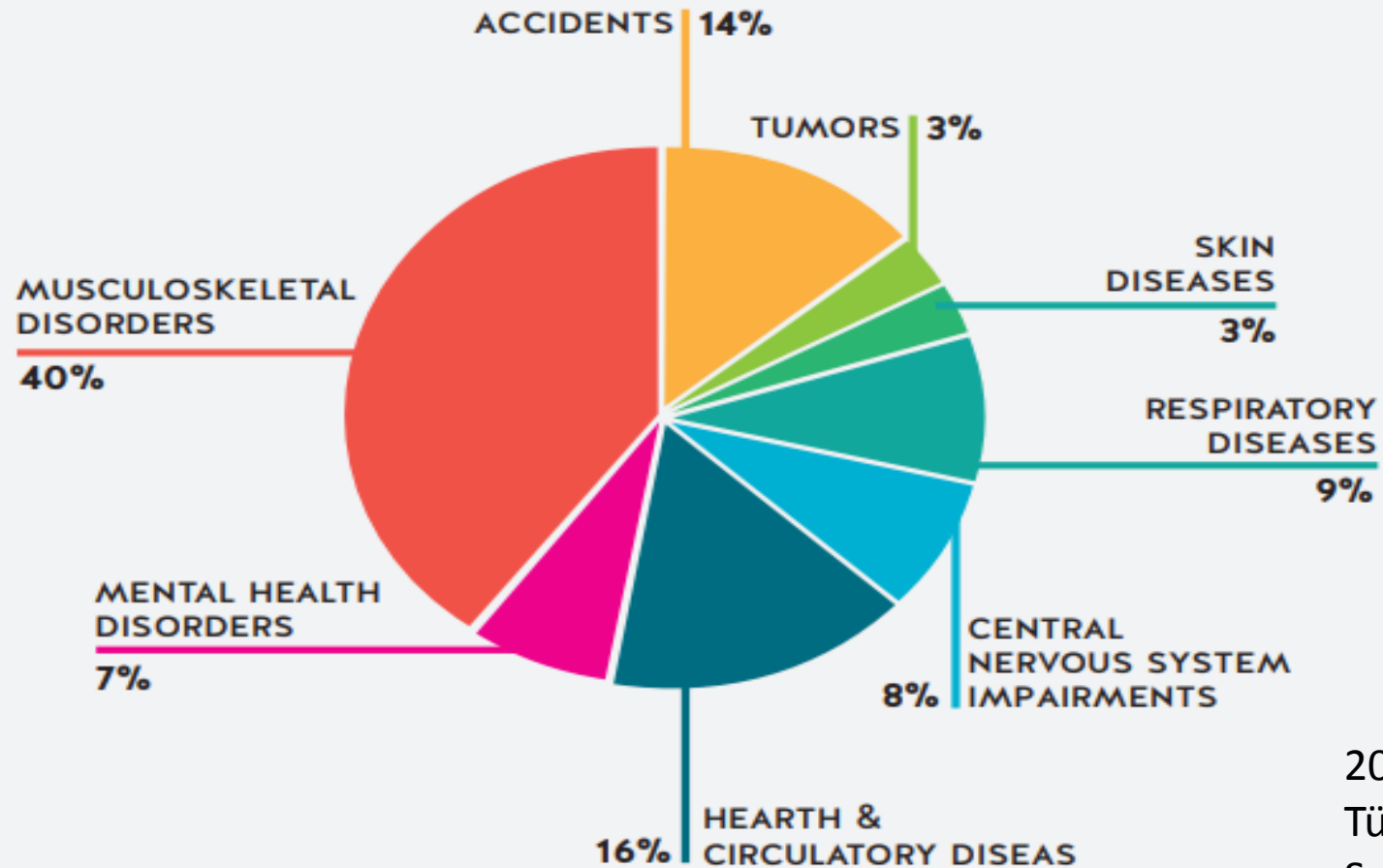
Meslek hastalıkları '**gizli bir salgın**' olarak ifade edilmektedir.

Çalışma yaşamının en önemli, ancak değişik nedenlerle ortaya çıkarılamayan bu sorunu, çalışma ortamı ve koşulları ile yakalandığı hastalık arasında nedensellik bağının bulunması ile ortaya çıkarılabilir.

Mishamandani S. Global burden of disease update
 majör risk factors for death and disability, 2015

GLOBAL COMPENSATION COSTS OF OCCUPATIONAL AND WORK-RELATED ACCIDENTS AND DISEASES

2016 SGK İst göre
Türkiye'de %36'sı
Solunum sistemi
hastalıkları (216/597)

Meslek Hastalığı ve İşle İlgili Hastalık

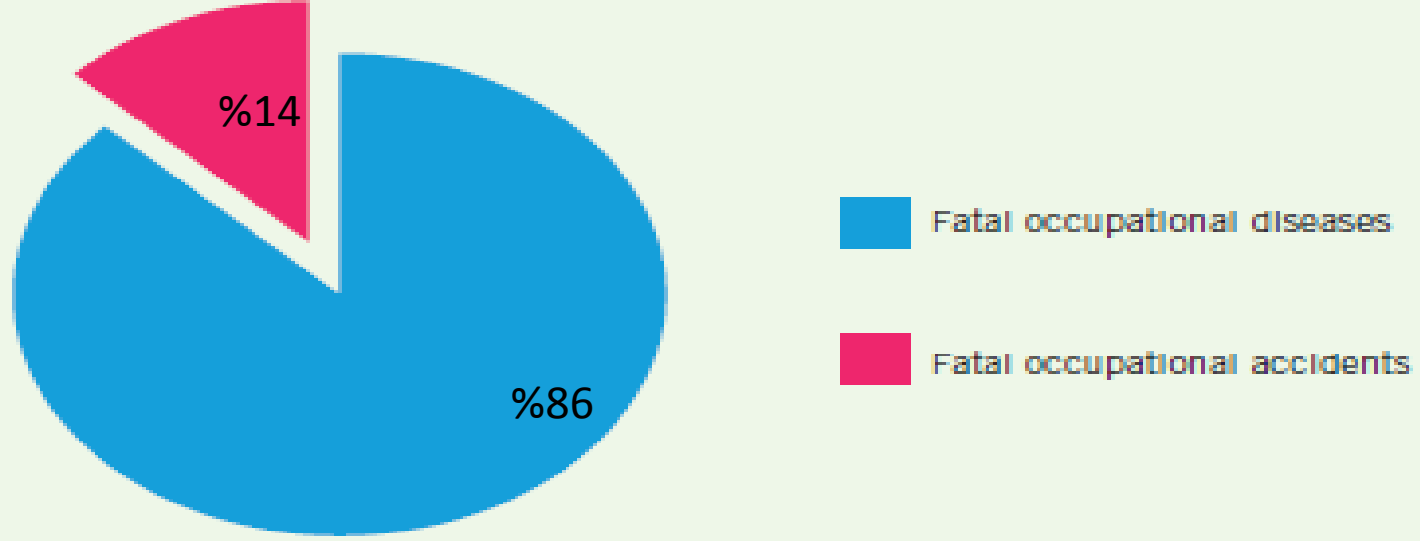
Meslek Hastalığı ; “ zararlı bir etken ile, bundan etkilenen insan arasında, çalışılan işe özgü bir neden ve sonuç ilişkisinin ortaya konabildiği hastalıklar grubu “ olarak tanımlanmaktadır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 14. Maddesi’nde,
“Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürlülük halleridir”

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu; “Mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık”

İşle ilgili hastalıklar, “Yalnızca bilinen ve kabul edilen meslek hastalıkları değil, fakat oluşmasında ve gelişmesinde çalışma ortamı ve çalışma şeklinin, diğer sebepler arasında önemli bir faktör olduğu hastalıklardır” şeklinde tanımlanmaktadır .

İşle İlgili Ölümler

İSG kavramının sağlık kısmı ihmal edildiğinde kazalar azalsa bile İSG kültürü oluşmuş olmuyor.

İşle İlgili Ölümlerin Dağılımı

Her gün bir yenisi eklenen, toplu kayıplara da neden olan iş kazaları kadar, sessizce can alan meslek hastalıkları çok daha fazla çalışanı etkilemektedir.

Genellikle iş kazalarını güvenlik performansı göstergesi olarak alan çalışmalar yapılmış, olumlu etkisi gösterilmiştir (Clarke 2006)

Ancak meslek hastalıkları da aynı yaklaşımla önlenabilir, unutulmamalıdır.

Türkiye’de Yıllara Göre Meslek Hastalıkları ve Ölüm Sayıları*

YILLAR	Meslek Hastalığı Sayısı	İş Kazası Sonucu Ölümler	TOPLAM ÖLÜM
1995	975	798	919
1996	1115	1296	1492
1997	1055	1282	1473
1998	1400	1094	1252
1999	1025	1165	1333
2000	803	1167	1173
2001	883	1002	1008
2002	601	872	878
2003	440	810	811
2004	384	841	843
2005	519	1072	1096
2006	574	1592	1601
2007	1208	1043	1044
2008	539	865	866
2009	429	1171	1171
2010	533	1444	1454
2011	697	1700	1710
2012	395	744	745
2013	371	1360	1360
2014	494	1626	1626
2015	510	1252	1252
2016	597	1405	1405
2017	691	1633	1633

**Beklenen Meslek Hastalığı
80-240.000/yıl**

İş Kazası/Meslek Hastalığı

Bedeli kim öder?

Çalışan

Yeti yitimi

Maluliyet

Çalışamama

Gelir kaybı

Tedavi Bakım masrafı

Ek ilgi alanı bulmak için
maddi ve manevi kayıplar

ÇALIŞAN-AİLE-ÇEVRE

İşveren

İşgünü, işgücü kaybı

Prestij kaybı

Tazminat yükümlülüğü

İşgücünün sürdürülebilirliği

İŞVEREN-İŞLETME-İŞGÜCÜ-
ÇALIŞAN

TOPLUM

Mesleksel Etiyoloji

Akciğer kanseri	% 10
Tüm kanserler	%8
İskemik kalp hastalığı	%17
Lösemi	%2
KOAH	%13
Astım	%11
Silikozis, asbestozis	%100
Yaralanmalar	%10
Erişkin başlangıç işitme kaybı	%16
HBV, HBC	%40
HIV	%2
Solunum sistemi	%4
Bel ağrısı	%37
Sinir sistemi hastalıkları	%3
Mental bozukluklar	%4

TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Raporu (2013)*

Sektörler	%
Madencilik, taşocakçılığı	5.5
Tarım, ormancılık, balıkçılık	2
İnşaat	3.5
Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller	2.1
İmalat	2.7
Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmet faaliyetleri	2.2
Toplam	2.1

*15 yaş üstü olup, istihdamda olan ya da geçmişte çalışmış olanlar

Tablo 8: İşe Bağlı Sağlık Sorununa Maruz Kalanların Yaşamış Oldukları Sorunun Türüne Göre Dağılımı, 2007 - 2013

(15+ yaş)						(%)
İşe Bağlı Sağlık Sorunu	Toplam		Erkek		Kadın	
	2007 ⁽¹⁾	2013	2007 ⁽¹⁾	2013	2007 ⁽¹⁾	2013
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Boyun, omuzlar, kollar veya elleri etkileyen kemik, eklem veya kas sorunları	13,3	14,9	12,7	14,1	14,8	16,8
Kalça, bacaklar veya ayakları etkileyen kemik, eklem veya kas sorunları	16,1	17,4	15,6	15,1	17,7	22,0
Sırtı veya beli etkileyen kemik, eklem veya kas sorunları	19,1	24,9	19,8	26,3	17,7	22,0
Solunum ya da akciğer sorunları	12,0	5,8	12,7	6,1	10,1	5,2
Cilt ve deri sorunları	3,0	2,1	3,0	2,3	2,5	1,7
İşitme sorunları	1,7	1,0	2,2	1,2	0,3	0,7
Stres, depresyon veya anksiyete sorunları	13,3	20,0	12,9	21,5	14,5	17,2
Baş ağrısı veya göz yorgunluğu	7,2	3,9	6,4	3,5	9,8	4,8
Kalple ilgili veya dolaşım sistemindeki sorunlar	4,8	2,7	5,4	2,6	3,5	2,7
Bulaşıcı hastalık (virüs, bakteri ya da diğer enfeksiyon türleri)	2,1	1,0	1,7	1,0	3,2	1,0
Mide karaciğer, böbrek veya sindirim, bağırsak ile ilgili sorunlar ⁽²⁾	-	3,5	-	4,0	-	2,4
Diğer şikayetler	7,5	2,7	7,6	2,3	6,0	3,4

TÜİK, İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırması Sonuçları, 2013

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(1) 2007 sonuçları, 2008 bazlı nüfus projeksiyonuna göre revize edilmiştir.

(2) 2007 Araştırmasında, 'Diğer şikayetler' başlığı altında kapsamıştır.

Meslek Hastalıklarının Yok Sayılma Döngüsü

Meslek Hastalıkları Tanısının Amacı

- Koruma
- Erken tanı
- Tedavi
- Rehabilitasyon
- Tazmin

Türkiye’de Meslek Hastalığı Tanı Sistemi

MH Şüphesi

İşyeri hekimi, Sağlık Kurumu, çalışan

Tıbbi MH Tanısı

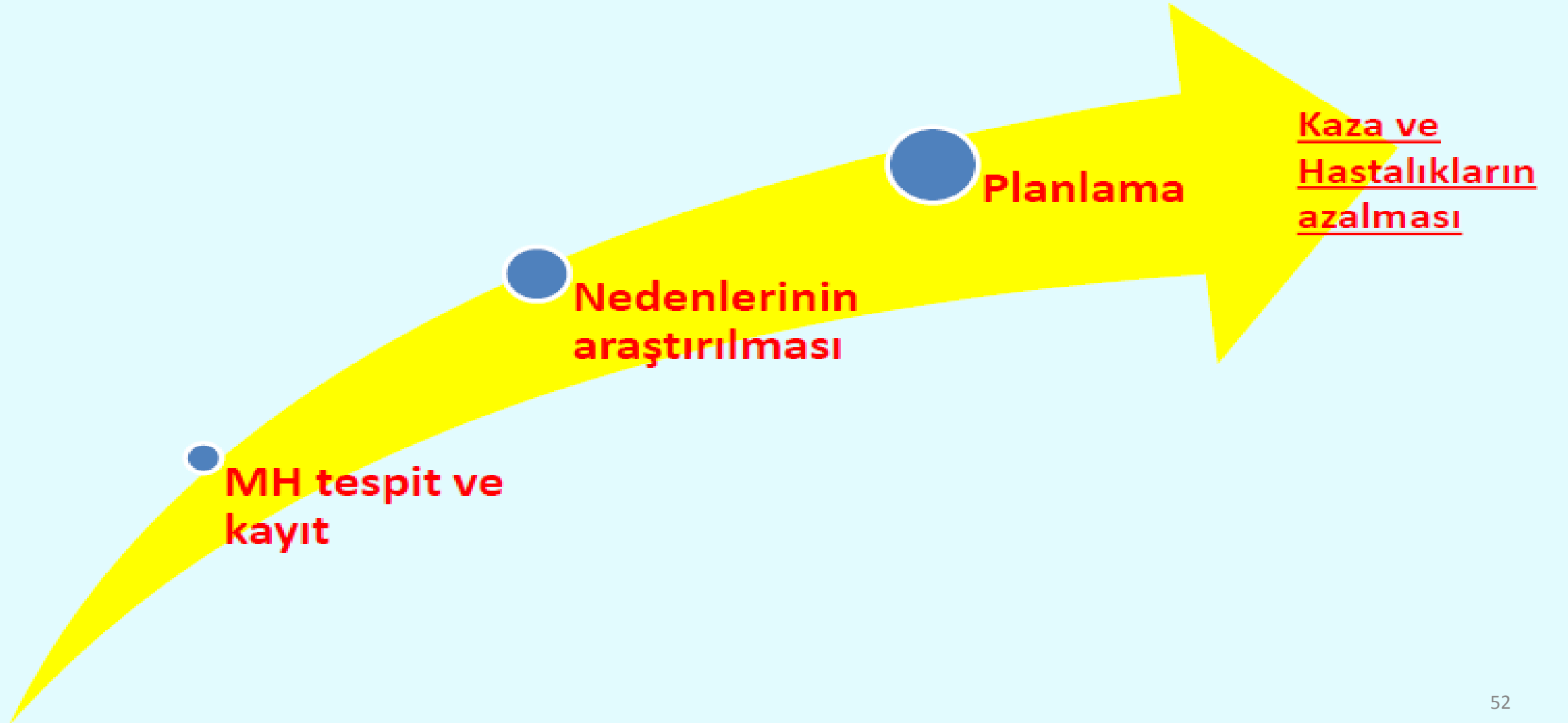
SB MHH , SB EAH, Kamu Üniv. Hastaneleri (SB İstatistikleri)

Yasal MH Tanısı

SGK MH Tanı Kurulu (SGK İstatistikleri)

İtiraz

SGK Yüksek Sağlık Kurulu

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi –BM, 1948

23. madde;

Herkesin,

- kendi özgür seçimiyle belirlediği bir işyerinde,
- adil ve elverişli çalışma koşullarında çalışma hakkı vardır .

Yapılan Çalışmalar

- İHEB, ILO sözleşmeleri, Avrupa Sosyal Şartı, AB direktifleri, Anayasa,
- 6331 sayılı yasa ve diğer yasal düzenlemeler
- İyileştirmeye yönelik hedefler, politikalar
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışmaları
- Sağlık Bakanlığı çalışmaları
- Meslek Hastalıkları tıbbi tanı koyma yetkisi olan hastanelerin artırılması
- İş ve Meslek Hastalıkları Uzmanlık Alanı
- OSGB'ler, Eğitim kurumları, sayısı giderek artan İşyeri Hekimleri, İş Güvenliği Uzmanları ve örgütleri
- İş Sağlığı ve Güvenliği temalı etkinlikler
- Tarafların yoğun ilgisi
- Araştırmalarda İş Sağlığı ve Güvenliği önceliklendirilmesi
- Uzun yıllardır emek harcayan kişi ve kurumlar

NEDEN

Kayıt dışı çalışanlar

Denetim eksikliği

Çalışmaların niteliği

İşyeri hekimi, çalışan ve işveren için kaygılar

Sistemde zorluklar

Güvenli ve sağlıklı çalışma çevresinin önemini bilmemek

İş kazası ve meslek hastalığı verilerinin yetersizliği

Kurumsal kapasite eksikliği

Ekonomik yetersizlikler

Ekonomik kaygıların işin sağlık etkilerinin önüne geçmesi ve sistemi asıl başarılı kılacak olan

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜ YETERSİZLİĞİ

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü

- İş Sağlığı ve Güvenliği destekleyecek bir sistem
- Meslek hastalığı tespiti önünde engellerin kaldırılması
- Ulusal İş Sağlığı Politikası
- Yasal düzenlemeler
- Denetimler
- Eğitimler
- Teşvikler
- Topluma yönelik bilgilendirici çalışmalar
- Tarafların katılımı ve söz hakkı

Örgütte İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü

- İSG Sistemi kurmak-İş Sağlığı ve Güvenliği hizmetleri sunmak
- Yönetimin görünür bağlılığı ve politikaları
- Sağlık ve Güvenlik Eğitimi
- Sağlık ve Güvenlik İletişimi
- Sağlık ve Güvenlik Katılımı
- Sağlık ve Güvenlik Bildirim ve kayıt sistemi
- Risk değerlendirme
- Sağlık gözetimi
- İş Hijyeni
- 5S Metodolojisi (Sınıfla, sırala, sil, standardize et, sürdür)
- İş Sağlığı ve Güvenliği birimi ve İSG çalışanları (İH, İGU) desteklenmesi
- Olumlu psikososyal ortam, teşvikler

Ailede Sağlık ve Güvenlik/İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü

- Sağlık algısı
- Sağlık okuryazarlığı
- Özsorumluluk
- Kişisel becerilerin geliştirilmesi
- Örgün eğitimde yer verilmesi
- Yaşamın her alanında güvenlik
- Özümseme, inanma, içselleştirme

İnsan Gereksinimleri Hiyerarşisi

Abraham Maslow, 1943, Mc Cormick, Tiffin, 1974

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜ

Çözüm Aracı

- Çağdaş sağlık anlayışı ilkelerine uygun olarak korumanın tedaviden daha etkili, kolay, ucuz ve insancıl olduğu yaklaşımının benimsenmesi, **HER KADEMEDE, HER ALANDA**
- İnsan Hakları
- Çağdaş Sağlık Anlayışı,
- Temel Sağlık Hizmetleri İlkeleri,
- Sağlığın Geliştirilmesi koşul ve etkinlikleri
- Etik ilkeler, **KORUMA SAHIPLENİLEN BİR KÜLTÜR TEMELİNDE BAŞARILI OLUR**
- Uluslararası sözleşmeler
- Ulusal yasal düzenlemeler
- Yürütülen araştırmalar
- Bilimsel Yayınlar
- Tartışmalar temelinde...

hep aynı şeyi söylüyor: **KORUMA**

TEŞEKKÜR EDERİM

KAYNAKLAR

- Cooper D.Improving safety culture: a practical guide,2001
- IOSH. Safety culture, advice and performance,2009
- HSE. Leading health and safety at work,2013
- Cooper D, Safety Culture. A model for understanding and quantifying a difficult concept. Professional Safety, june 2002
- IAEA. Safety report series No:1 Examples of safety culture practice. Vienna, 1997
- Safety Culture. The ultimate goal. Flight safety Australia. Setembre-Octobre 2001
- ILO. Prevention of occupational disease.2013
- McLeroy KR, Bibeau D, Steckler A, Glanz K. "An ecological perspective on health promotion programs". Health Education Quarterly. 1988 Winter;15(4):351-77.Building a culture of occupational safety and health
- Topak O. Meslek Hastalığı Ekonomipolitığı üzerine notlar .Mesleki Sağlık Güvenlik Dergisi. Ocak-Haziran 2014
- Soma Çalışma Grubu Yayını. Maden endüstrisi İş sağlığı ve Güvenliği Risk Yönetimi Rehberi Ocak 2011
- ÇASGEM. Meslek Hastalıkları Rehberi, 2013.
- Pater R.Changing the hidden safety culture. Professional Safety September 2018
- Westrum R. A typology of organizational cultureQual Saf Health Care 2004 13(Suppl II):ii22–ii27. doi: 10.1136/qshc.2003.009522
- ILO. Safety in numbers. Geneva 2003. INSAG-7 The Chernobyl Accident: Updating of INSAG-1 International Nuclear Safety Advisory Group
- ÇSGB. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi.2014-2018 1.
- Piyal B.(editör). Halk Sağlığı. Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, 2011
- Marmot M, Wilkinson R.G. Çeviri Editörleri: Kayı İ, Yasin Y. Sağlığın Sosyal Belirleyicileri, İnsev Yayınları, 2009
- Bilir N, Yıldız AN. İş Sağlığı ve Güvenliği. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Akdur R.Sağlık Hizmetleri ve Politikaları içinde : Halk Sağlığı S;3-25 ANTIP yayınları1998
- <https://www.ilo.int>
- <https://www.who.int>
- <http://saglik.gov.tr>
- <http://ailevecalisma.gov.tr>
- TÜİK. İş Kazaları ve İşe bağlı Sağlık Problemleri Araştırması.2013
- TMMOB. Oda Raporu. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, Mart 2018
- Demirbilek T. Güvenlik Kültürü. Legal Yayıncılık. 1. baskı, 2005, İzmir.
- DEDOBBELEER, N., BELAND, F., (1998). Organizational Climate and Safety. 59.7 (safety policy and leadership, 59. Chapter editor Jorma Saari.) Encyclopedia of Occupational Health and Safety. 4th edition, ILO Geneva
- DE JOY, D.M., SCHAFFER, B.S., WILSON, M.G., VANDENBERG, R.J., BUTTS, M.M., (2004). Creating safer workplaces: assessing the determinants and role of safety climate. Journal of Safety Research. **35(1)**, p:81-90. AYDIN, E.M., (2003). Örgüt kültürü değerlendirmesi ve bir uygulama, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme A.B.D., Doktora Tezi.
- BARAM, M., (2007). Safety culture and behavioral change at the workplace (Editorial). Safety Science. **45**, p:631-636
- CHOUDRY, RM., DONGPING, F., MOHAMED, S., (2007). The nature of safety culture: a survey of the state of the art. Safety Science. **45**, p:993-1012.
- CLARKE, S. (2006). The relationship between safety climate and safety performance:a meta-analytic review. J Occup Health Psychol. **11(4)**, p:315-327
- COOPER, M.D., (2000). Towards a model of safety culture. Safety Science . **36**, p:111-136.
- COX, S.J., CHEYNE A.J.T., (2000). Assessing safety culture in offshore environment. Safety Science . **34**, p:111-129.
- GLENDON, A.I., STANTON N.A., (2000). Perspectives on safety culture. Safety Science . **34**, p:193-214.
- GULDENMUND, FW., (2000). The nature of safety culture: a review of theory and research. Safety Science. **34**, p:215-257.
- GULDENMUND, FW., (2007). The use of questionnaires in safety culture research-an evaluation. Safety Science. **45**, p:723-743.
- HENDERSHOT, D., (2007). Process safety culture. Journal of Chemical Health and Safety. **39**, p:39-40.
- HUDSON, P., (2007). Implementing a safety culture in a major multi-national.Safety Science. **45**, p:697-722. MANZEY, D., (2009). Occupational accidents and safety: The challenge of globalization (Editorial). Safety Science. **47**, p:723-726.
- SGK İstatistik Yıllıkları
- Ocaktan ME, Çöl M. Assesment of safety culture in an automotive plant, Turkey. Jubilee Scientific Conference with International Participation Public Health in the 21st. Century Proceedings. 30 September-2 October 2010 Pleven, Bulgaria. Pages:128-134
- Ocaktan MC. Risk Yönetim sürecinde sık yapılan hatalar ve örgüt kültürü. TIOSH 6-9 Mayıs 2018 İstanbul